

RIIGIKOGU

6. istungjärk **Protokoll nr. 123 (7).**

1922. a.

Sisu: 1. Päewakorra wastuwõtmine. — 2. Teadaandmine komisjonidesse antud seaduseelnõude kohta. — 3. Teadaandmine E. Kägu küsimise kohta. — 4. Terwitustelegrammi ettekandmine. — 5. A. Kerem'i küsimine Wabariigi Walitsusele asundusseaduse eelnõu asjus. — 6. Wabariigi Walitsuse wastamine L. Johanson'i küsimise peale Kasepea küla elanikkudelt heinamaa ärawõtmine asjus. — 7. Wabariigi Walitsuse wastamine J. Zimmerman'i ja W. Maaker'i küsimise peale Wana-Wirtsu mõisa wäljaandmise asjus. — 8. Wabariigi Walitsuse wastamine W. Maaker'i küsimise peale asunikkudele ehituslaenu wäljaandmise asjus. — 9. Rahwuswahelise telegraafi konwentsiooniga ühinemise seadus — redaktsioon. Wastu wõetud. — 10. Seadus rahaministeeriumile 100.000.000 margalise krediidi määramise kohta laenude andmiseks maakonna omawalitsustele — III lugemisel. Wastu wõetud. — 11. Abieluseadus — A. Ostra ja E. Asson'i ettepanek. Uldisesse komisjoni antud. — 12. Maaseaduse laiendamise seadus Naroowa-taguste ja Põterimaa maalalade peale — I lugemisel. Wastu wõetud. — 13. Koosolekute seadus — I lugemisel. Wastu wõetud. — 14. Seadus Eesti liitumise kohta üleilmilise postiliidu Madridi konwentsioonidega — III lugemisel. Wastu wõetud ilma redaktsiooni komisjoni andmata. — 15. Seadus rahwuswahelise oopiumi konwentsiooni kinnitamise kohta — III lugemisel. Wastu wõetud ilma redaktsiooni komisjoni andmata. — 16. Riigi statistika keskbüroo põhimäärus — II lugemisel. Wastu wõetud. — 17. Koosoleku lõpetamine ja järgmise koosoleku kusus.

Riigikogu koosolek 19. mail 1922. a. kell 10 homm., Toompea lossi Walges saalis.

Kokku on tulnud 76 Riigikogu liiget.
Koosolekut juhatab: esimees **J. Kuk**,
pärast abiesimees **K. Wirma** ja abiesimees
A. Kerem.

Sekretäri kohal: abisekretäär **J. Bergman**,
wahepeal abisekretäär **W. Pezold**.

Walitsuse lauas: siseminister **K. Einbund**,
põllutööminister **B. Rostfeldt** ja sõjaminister **J. Soots**.

Koosolek algab kell 10.30 min.

1. Päewakorra Juhataja **J. Kuk**:
wastuwõtmine. Awan Riigikogu koosoleku.
Kas päewakorra kohta tehakse mingisuguseid ettepanekuid?
Sõna on rkl. Palwadre'l.

A. Palwadre (sd.): Ma panen ette punkt 12. päewakorrast wälja jätta, nimelt sellepärast, et see seadus komisjoni poolt wastuwõetud kujul alles eile Riigikogu liigetele laiali sai saadetud. Loomulik on, et Riigikogu liikmed ei ole saanud mitte tema kohta seisukohta wõtta. Riigikogu peaks selle punkti wälja jätma ja järgmise koosoleku päewakorda wõtma, siis oleks Riigikogu liigetel wõimalik rohkem asjasse süweneda.

Juhataja **J. Kuk**: Teisi ettepanekuid ei ole, siis panen selle ettepaneku, punkt 12 päewakorrast wälja jätta, hääletamisele. (Hääletatakse.) Sel-

lega on nähtawa enamusega otsustatud punkt 12 päewakorrast wälja jätta. Muid täiendusi ei ole tehtud, sellega on siis päewakord wastu wõetud. Sõna on sekretäriil teadaandmiseks.

2. Teadaandmine Abisekretäär **J. Bergman**:
komisjonidesse **Bergman**: Riigikogu juhatause poolt on antud seaduseelnõude kohta komisjonidesse antud järgmised seaduseelnõud (loeb):

1) Seaduseelnõu maade ja ehituste wõrandamise kohta Walk—Koiküla raudtee ehitamiseks.

2) Seaduseelnõu siseministeeriumi juures asuwate iseäralise kinnitussakonnade komitee ja kinnitussakonna rahaministeeriumi alla ülewõtmise kohta.

3) Seaduseelnõu Wene seaduste kogu X köite I osa tsiwiil seaduste § 582 muutmise kohta.

3. Teadaandmine Siis on Riigikogu liikme Kägu poolt küsimine sisse tulnud kohta.

kommunist-terrorist Johannes Linkhorst'i hea käekäigu kohta. Juhatus, seda asja läbi waadates, otsustas kodukorra § 95 põhjal sellele küsimisele mitte käiku anda.

4. Terwitustelegrammi ettekandmine. Edasi on terwitustelegramm tulnud Riigikogu esimehe nime peale kindralmajor Tõnisson'i poolt, mis järgmiselt käib:

Riigikogu esimehele

Lubage Teile järgmist telegrammi esitada: „Oma polgu 3. aastapäewa pühitsetes, terwitab 9. pataljon Teid ja Riigikogu ning töötab Eesti pinda ja rahwawabadust ja riiklist iseseiswust kaitsta polgu minewiku eeskujul hiilgawa wõiduni ehk wiimase weretilgani.“

Pärnus, 17. V. 1922 a. 9. pataljon
nr. 192.

Alla kirjutanud kindralmajor

Tõnisson.

(Kiiduawaldus paremal pool.)

Juhataja **J. Kukk**: Riigikogu läheb päewakorra esimese punkti juurde: Rkl. Wanja küsimine Wabariigi Walitsusele Anette Tellman'i peksmise kohta laitsepolitsei poolt. Et küsijat siin ei ole, siis läheb Riigikogu järgmise päewakorra-punkti juurde:

5. A. Kerem'i küsimine Wabariigi Walitsusele asundusseaduse eelnõu asjus. Sõna on rkl. Kerem'il küsimise ettekandmiseks.

A. Kerem (rhw.): Ligi kuu aega on mõõdas sellest ajast, kui maaseaduse komisjoni poolt asundusseaduse eelnõu Wabariigi Walitsusele saadeti kiires korras seisukoha wõtmiseks. — Täni ei ole ühtegi seisukohta awaldatud, wälja arwatud wahest härra põllutööministri lühikene märkus wiimasel maaseaduse komisjoni istumisel, et asundusseaduse eelnõu kohtuministeeriumis arutatawat. Millal arutamine lõppeda wõiks, selle kohta ei teadnud härra põllutööminister midagi ütelda. Kuna seadus oma iseloomu poolest wäga kiire on, siis oli maaseaduse komisjon arwamisel, et Wabariigi Walitsus wõimalikuks teeb asundusseaduse eelnõu kohta mõne nädala jooksul tarwiliste parandustega esineda, et seadust weel käesolewa istungjärgu jooksul oleks Riigikogus läbi waadata suudetud. Praegu näiwad wiimased lootused mõõndumas olewat, kui Wabariigi Walitsus lähemate päewade jooksul oma seisukohaga ei esine. Ülemaal ettetoodud asjaolu arwesse wõttes, palun lähemal Riigikogu koosolekul wastust järgmiste küsimiste peale:

1. Mis aja jooksul saab Wabariigi Walitsus esinema seisukohaga asundusseaduse asjus?

2. Kas esitab Wabariigi Walitsus nimetatud seadusele täiendawa osa, mis lõpulikult ära määraks maa tarwitamise hinna nii eraomanduse, kui ka põlise rendi korral?

3. Kui wiimane kawatus olemas, siis mis aja jooksul ta esitatud wõiks saada ja kui kaugele on selles asjas eeltoodega jõutud?

Juhataja **J. Kukk**: Riigikogu läheb järgmise päewakorra-punkti juurde.

6. Wabariigi Walitsuse wastamine L. Johanson'i küsimise peale Kasepea küla elanikkudelt heinamaa ärawõtmise asjus. Põllutööminister **B. Rostfeldt**: Lugupeetud rahwasaadikud! Rkl. Johanson'i poolt on järgmised küsimised ette pandud:

1) „Kas on härra põllutööministril teada, et Kasepea küla elanikkudelt heinamaad, mis nad 63 aastat tarwitanud ja mis nende majapidamise ülewalpidamiseks tingimata tarwilikud, ära on wõetud?“

Põllutööministeeriumis olewate andmete järele on Alatskiwi mõisamaadest Kasepea küla elanikkudel kasutada olnud karjamaast ligi 100 wakamaad nende kasutamisel ära wõetud kewadel 1921 a. — Mis ajast peale see maa külaelanikkude käes tarwitusel on olnud, ei ole teada, kuid ministeeriumis olewast aktist paistab, et see maa waremalt mõisa heinamaana kasutataw on olnud ja et hiljem karjamaaks on wälja renditud põhjusel, et põõsaid ja puid täis oli kaswanud. — Järgmine küsimine on: 2) Mis põhjusel seda tehti? Põhjused olid järgmised: 1) Asjaolu, et õigustatud maasajad sõdurid nõus olid ka karjamaale asuma ja seda ümber harima põllumaaks ja 2) et kariamaad ka peale seda weel tarwilikul määral alles jäi. Wanast maast on jäetud umbes 50 tiinu ja peale selle on kunni 2000 wakamaad kasutamata maad, mis küla piiride lähedal ja wõiks karjamaaks antud saada.

Edasi, kolmas küsimine on, kas ja kuna mõtleb härra põllutööminister neile kodanikkudele, kas sennist maad tagasi wõi uut asemele anda? Asja tuleks koha peal järele waadata; kui selgusele jõutakse, et nimetatud 100 wakamaad külaelanikkude majapidamise ülalpidamiseks kindlasti tarwilikud on, — nagu rkl. Johanson oma küsimises seda rõhutab, mida aga minis-

teeriumi andmete põhjal mitte selgeks teha ei saa, — wõiks tehtud korraldus rewideerida, sest et maa on sõduritele kätte antud rendile ajutiselt — ilma põlise tarwitamise õigusega.

Juhataja **J. Kuk**: Riigikogu läheb järgmise päewakorra-punkti juurde.

7. Wabariigi Walitsuse wastamine J. Zimmerman'i ja W. Maaker'i küsimise peale Wana-Wirtsu mõisa wäljaandmise asjus.

Põllutöömister **B. Rostfeldt**: 1) küsimine: „Kas Wana-Wirtsu mõis on 1921 aastal ära planeeritud?“ Wana-Wirtsu mõis, kui riigimõis, on 1921 aastal planeeritud.

2) „Kas on põllutöoministerium Wana-Wirtsu niisuguseid sammusid astunud, millest järeldada wõidi, et mõis tänawu kewadel saab asunikkuudele wälja antud.“

Ei ole.

3) „Mil põhjusel on wäljaandmine seisma pandud ja millal on otsusest, et mõis wälja ei anta, koha peale teada antud.“

Mõis jäi tänawu wälja andmata, et Eesti hobusekaswatuse seltsile wõimaldada 10 saaretõugu sugumära ja sugutätku ülewal pidada, mida mujale paigutada wõimalik ei olnud. Niisama on Läänemaal veel riigi sugutäkke, kelle paigutamine raskendatud oleks, sest teistes mõisades on külgehakkaw tatitõbi. Tulewal kewadel antakse mõis loodetawasti wälja, sest seltsile on kawatsetud üht teist mõisa anda, mis praegu omaniku käes ja 1. mail 1923 a. üle wõetakse.

Juhataja **J. Kuk**: Riigikogu läheb järgmise päewakorra-punkti juurde.

8. Wabariigi Walitsuse wastamine W. Maaker'i küsimise peale asunikkuudele ehituslaenu wäljaandmise asjus.

Põllutöömister **B. Rostfeldt**: 1. Mil põhjusel on asunikkuudele ehituslaenu wäljaandmine wiibinud?

On wiibinud põhjustel, et korraldustöödeks liiga wähe aega oli, kuna riigi eelarwe alles enne Lihawõtte pühi vastu wõeti, — ja et laenuseaduse § 2. ettenähtud määrus ehituslaenu wäljaandmise ja tagasimaksmise korra ja laenu kindlustuse kohta, mis omal ajal wälja töötatud oli ja seaduseelnõuga Riigikogule materjalina esitatud, ümber töötada tuli,

arwesse wõttes Riigikogu rahaasjanduse komisjonis tekkinud küsimusi ja tehtud soowiawaldusi.

Eile kinnitas Wabariigi Walitsus ülewalnimetatud määruse.

2. Millal hakatakse asunikkuudele ehituslaenu wälja andma?

Lähemate päewade jooksul. Selleks tegi Wabariigi Walitsus otsuse, et määrus hakkab maksma tema wastuwõtnisega, aga mitte tema wäljakuulutamisega „Riigi Teatajas“.

3. Millal wõiwad asunikud teada saada, kes nendest ja kui palju ehituslaenu saab?

Ehituslaenu antakse esimeses järjekorras asunikkuudele, kelle maa peal puuduwad eluhoone ehk laut. Ehituslaenu suurust otsustab maakonna maakorralduse nõukogu. Nõukogud algawad oma tööd niipea kui Wabariigi Walitsuse poolt kinnitatud määrus kohtade peale jõuab.

Juhataja **J. Kuk**: Riigikogu läheb järgmise päewakorra-punkti juurde.

9. Rahwuswahelise telegraafi konwentsiooniga ühinemise seadus — redaktion.

Redaktsiooni komisjoni aruandja **A. Jürgenstein**: Redaktsiooni komisjon paneb ette

kinnitada: „Rahwuswahelise telegraafi konwentsiooniga ühinemise seadus“ ilma redaktsiooniliste muudatusteta, nii nagu see III lugemisel Riigikogu poolt vastu wõetud.

Juhataja **J. Kuk**: Sõnasooiwiaid ettepaneku kohta ei ole. (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorra-punkti juurde.

10. Seadus rahaministeriumile 100.000.000 margalise krediidi määramise kohta laenude andmiseks maakonna omawalitsustele — III lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **J. Kana** (loeb): Seadus rahaministeriumile 100.000.000 margalise krediidi määramise kohta laenude andmiseks maakonna omawalitsustele.

Juhataja **J. Kuk**: (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtawa enamusega vastu wõetud.

(Juhatama hakkab abiesimees **A. Kerem**.)

Aruandja **J. Kana** (loeb): § 1. Määratakse rahaministeeriumile erakorralist krediiti operatsiooni fondina saja miljoni marga (100.000.000 mk.) suuruses protsendita laenude andmiseks maakonna omawalitsustele nende 1922. a. eelarwete puudujääkide katteks kooliõpetajatele palgamaksmise osas.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) § 1 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Kana** (loeb): § 2. Antawad laenud (§ 1) tasutakse igaaastaste kustutussummadega alates 1923. aastast kuni 31. dets. 1926. a.

Laenude kindlustuseks on kõik maakonna omawalitsuste sissetulekud. Kustutussummad wõetakse omawalitsuste eelarwettesse sunduslikkude kuludena.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) § 2 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Kana** (loeb): § 3. Tähtaegadel mittetasutud laenu kapitaali kustutussummad kaetakse sunduslikult krediitseaduse 13 jt. §§ 76—79 korras (sead. k. XI. k. 2 j. 1912. a. järg).

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) § 3 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Kana** (loeb): § 4. Laenude wäljaandmise, tarwitamise ja tasumise ligemad tingimised ja korra määrab rahaminister, kokkuleppel siseministriga.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) § 4 on nähtawa enamusega wastu wõetud. Kodukorra § 80 põhjal panen pärast III lugemist kogu seaduse lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Seadus on III lugemise järele nähtawa enamusega lõpuhääletamisel wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

Aruandjat ei ole saalis, samuti ka järgmise päewakorra-punkti aruandjat ei ole kohal, — mõlemal päewakorra-punktil on üks ja sama aruandja. — sellepärast läheb Riigikogu 10. päewakorra-punkti juurde.

11. Abieluseadus. Kas tehtakse ettepanekuid seaduse arutamise korra kohta?

A. Ostra (sd.): Üldisesse komisjoni anda.

On ettepanek tehtud seadust üldisesse komisjoni anda. Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde. — Koosolekute seadus — üldise komisjoni ettepanek.

Et komisjoni aruandjat kohal pole, siis läheb Riigikogu järgmise päewakorrapunkti juurde.

12. Maaseaduse laiendamise seadus Narowa-taguste ja Petserimaa maa-alade peale — I lugemisel.

Maaseaduse komisjoni aruandja **J. Zimmerman**: Asutawa Kogu poolt 10. oktoobril 1919 a. wastuwõetud maaseaduse järele wõõrandati neid maid, mis olid ära tähendatud Balti eraseaduse § 597. Et aga Balti eraseadus Petserimaa kohta maksew ei olnud, siis ei saanud seal mitte maid wõõrandada. Et ka Petserimaal oleks wõimalik maareformi läbi wiia, selleks on ette pandud Riigikogule wastuwõtmiseks käesolew seaduseelnõu. Selle seaduse kawa järele saawad Narowataga ja Petserimaal wõõrandatud kõik maad täielikult, mis ühe omaniku käes üle 300 tiinu on. Et aga Petserimaal maapuudus suur on, siis saawad wõõrandatud ka maad neilt omanikkudelt, kellel üle 75 tiinu, kuid alla 300 tiinu, seal juures jääb wõõrandamata igale omanikule 50 tiinu. Mis puutub maa-alasse, mis seal wõõrandamise alla tuleb, siis ei ole selle suurust wõimalik täpisealt ära tähendada. Sel ajal, kui see maa Eesti wabariigi külge liideti, oli teda umbes 25.000 tiinu. Et aga Eesti wabariigis maa müümine ja ostmine waba oli, siis on wahepeal seal palju ostu- ja müügilepinguid tehtud, mille pärast wõimatu on kindlaid teateid wõõrandamise alla kuuluwate maa-alade kohta saada, ka ei ole seal niisuguseid krepostijaoskonde, nagu neid endises Eestis oli, waid kõik ostu- ja müügilepingud on tehtud Petserimaal notariaalselt.

K. Koemets (töer.): Austatud Riigikogu liikmed! Asutawasse Kogusse oli sisse antud Petserimaa maaseadus, kuid jäi läbi arutamata Asutawa Kogu laialimnemise tõttu. Asutawasse Kogusse sisseantud seaduseelnõus oli ette nähtud, et wõõrandamise alla tulewad maad, mis ühel omanikul üle 300 tiinu on. Pärast-

poole aga tehti otsuseks, et omanikule jätta 150 tiinu, millega ka maakorralduse nõukogu ühines. Pärast aga otsustati, Petserimaa maapuudust arvesse võttes, et igale omanikule jätta 75 tiinu. Maaseaduse algatajaks olin mina. Võtsin lihtsalt Asutawa Kogu Petserimaa maaseaduse ja parandasin 300 tiinu 75 tiinu peale. Põlütöoministeerium töötas eelnõu ümber, pidas seda aga oma kantseleis kaua aega kinni. Minu küsimise peale, millal mõtleb põlütöoministeerium tähendatud seaduseelnõuga esineda, tuli see seaduseelnõu lõppude-lõpuks põlütöoministeeriumist välja. See maaseadus on iseenesest väga hiljaks jäänud ja ei anna kohapeal enam mitte seda, mida loodeti. Et aga siiski veel midagi kätte saada, siis loodan § 4. juures väikest muudatust ette võtta, et kokkukõlla viia sellega, mis maakonna nõukogu koosolekul 9. juulil 1921 a., kus esitatud olid niihästi parem-, kui pahempool, sai otsustatud. Need otsused on õigustatud ja neid peaks vastu võtma. Tuleksid aga ainult need ostu- ja müügilepingud, mis üle 25 tiinu on, annulleerida, mis tehtud pärast 9. juulit 1921 a.

W Grigorjew (tõer.): Господа народные депутаты, сегодня на ваше рассмотрение представлен земельный законопроект Принаровья и Печерского края. По объему и по числу заключающихся в нем параграфов этот закон сравнительно небольшой, но по существу предположенных в нем мероприятий, по значению их для 98% всего населения названных местностей, он крайне важен и серьезен. Вам, господа, хорошо известно, что граждане Печерья и Принаровья ожидают широкой земельной реформы уже несколько лет подряд, разсуждая о ней на все лады и на всех перекрестках.

Целья поколения, недождавшись земельного закона, отошли к праотцам. Теперь от вас, господа депутаты, зависит судьба живых, зависит постольку, поскольку в воле вашей лежит разрешить этот наболевший вопрос в интересах громадного большинства таможняго населения.

Обращаясь к существу подлежащего вашему рассмотрению законопроекта, я должен прежде всего указать, что как мне, так и моим избирателям, печерьянам, в точности неизвестно, имеется ли в виду окончательно разрешить этим законом обострившийся у нас земельный вопрос или же наоборот, законопроект этот является лишь мероприятием частичного характера, направленным на устранение того, что уже безнадежно отжило свой век и не соответствует требованиям жизни по сравнению с

порядками, установившимися уже в остальной Эсти.

По неоднократным раз'яснениям со стороны многих компетентных лиц у меня сложилось определенное впечатление, что дело идет в данном случае о реформе частичного характера. Если это так, и общая, капитальная широкая реформа лишь предстоит в близком будущем для всего государства, кроме мелких поправок в целом, то по существу я не имею серьезных возражений против данного законопроекта. Если же наоборот, этим законопроектом имеется в виду разрешить земельный вопрос, так сказать, на долготу, на целья времена вперед, тогда можно с уверенностью сказать, что громадное большинство нашего населения останется этим законом неудовлетворенным и граждане землеробы будут ожидать новой, следующей второй земельной реформы. Во всяком случае, частичный или общий, но закон этот пришел к нам очень поздно. Его надо было провести еще во дни Учредительного Собрания или в самом начале работ настоящего высокого Собрания, в котором я имею честь говорить. Мы, депутаты Печерского края, неоднократно подымали вопрос о необходимости немедленно приступить к работе. Но как то всё искладывалось так, что на этом пути для справедливых желаний нашего населения выростали препятствия — и только сегодня настоящий законопроект попал наконец на ваше рассмотрение.

Промедление для нас, печерьян, подобно смерти. Я имею честь доложить, что земля, подлежащая отчуждению уже распродана или почти распродана. То обстоятельство, что земля перешла из одних рук в другия, в сущности еще не беда, а полбеда. Беда наша вся в том, что вследствие медленности проведения нового земельного закона и неразберихи в законах уже существовавших, хищническим путем уничтожены уже и без того небольшие наши леса. Если лесное хозяйство в нашем крае оставить в том виде, в каком оно существовало до сего времени, то недолго ждать того момента, когда население Печерья очутится на совершенно безлесной площади и без единого полена дров. К тому же у нас нет и торфяников, — подсобного источника, который мог бы в известной степени компенсировать недостаток топлива. Положение, господа, которое складывается при таких условиях может быть обозначено, как трагическое.

Заканчиваю свою речь, заявляю, что конкретные предположения по существу законопроекта мною будут внесены при втором чтении.

W. Ernits (sd.): See seaduseelnõu lahendab ainult osaliselt Petserimaa maaolusid. Mul ei ole andmeid, kui suured seal maaosad on, aga maapuudus on seal väga suur. Leidub külasid, kus kohad on ainult weerand kunni 2 tiinu suured. Sellest muidugi järgneb, et Petserimaal peaks wõõrandatawad maaosad wäiksemad olema, kui mujal Eestis. Selle seaduse wäljaandmisega tuleb wõimalikult rutata. Tehniliselt tegewat maa kruntimine Petserimaal palju raskusi, sest et seal wähe maamõõtjaid olewat. Peale selle tuleks otsustada, kas maad jaotada elawate wõi surnud hingede järele. Rahwa üldine meeleolu on surnud hingede järele jaotamise vastu. Sellest on juttu olnud paljudel koosolekutel, kus ükski ei ole julgenud selle maajaotamise wiisi poolt olla, mille järele aga nüüd seal maajaotamine sünnib. Õige suured perekonnad kannatawad seal suure maapuuduse all, kunni paaril wanainimesel surnud hingede järele hulk maad käes on. See on palju terawam küsimus, kui maatükkide jaotamine. Lõpuks peab tähendama, et maa wäiksus ja puudus ei luba Petserimaa rahwal põllutööst elada, waid seal tuleb kodutööstust ja teisi tööstusharusid edendada. Siin juures tuleb silmas pidada, et seal mõne wersta peal on 7—8 küla, kus igas külas mitukümmend ja mõnikord isegi mitusada inimest elawad. Nii on seal maaprobleem väga teraw. See seadus aitab seda probleemi ainult osaliselt lahendada.

(Juhatama hakkab abiesimees **K. Wirma**.)

A. Kerem (rhw.): Ma tahan ainult mõne üksiku küsimuse juures peatada. Siin räägiwad kõik, et see seadus maaküsimust Petserimaal ei lahenda, kuid keegi ei ole näidanud, missugune seadus seda küsimust wõiks lahendada. Nii palju kui mina nende materjalidega tuttaw olen, mis Petserimaa wõõrandamise alla kuuluwatesse maa-aladesse puutub, siis pean mina ütleva, et käesolewa seadusega wõõrandatud maafond ei lahenda Petserimaa maaküsimust. Lahendamine ei seisa selles, et igale kodanikule tiin ehk pool ehk veel wähem maad anda, seda ei saaks meie ka siis kätte, kuigi esitatud seaduses parandusi tehtakse ja 75 tiinu asemel 50 ehk 49 tiinu talu suuruse ülemääraks arwatakse, sellega veel ei saaks Petserimaa maaolu korraldatud. Mina näen siin teist, palju terawamat küsimust, nimelt seda, et petserlased — 5 ja 10 tiinu

mehed oma maalapikesi mitmes kohas harimas peawad käima. Waadake, see on küsimus, mis palju tähtsam on ja tema lahendamiseks peab palju energilisemalt samme astuma, kui siimaani on tehtud.

Teine asi, mis minule silma paistab, on see, et Petserimaal maaseaduse laiendamine on lahendust leidnud hoopis teistsugustel põhimõtetel, kui maaseaduse loomisel ette toodi. Seal mindi wälja põhimõttest, et meil eesõigustatud suurmaapidamine paratamatult likwideerida tuleb ja ühtlasi ka kõik sellega ühenduses olewad eesõigused kaotada. Et see paratamata oli, on igaühele selge ja sellejuures ei wõinud kahtlust tekkida. Praegu on aga hoopis teistsugust sihti märgata: tahetakse likwideerida ka 75 tiinulisi maapidamisi, mida meie olude juures kuidagi veel suurmaapidamiseks nimetada ei wõi. Õhtu-Euroopas, kus maasse on suured kapitaalid mahutatud, wõiks ehk ka 75 tiinulisi maa-alasid juba suurpõllupidamiseks nimetada. Eestis aga on niisugused talud alles täieõigusega wäikepõllupidamise nime all. Kui nüüd minnakse neid wäikepõllupidamisi likwideerima samastel alustel, kui seda tehti eesõigustatud suurpõllupidamistega, siis arwan mina, et see mitte kohane ei ole. Riigi põhiseaduses räägitakse, et eraomandus peab kindlustatud olema ja kui nüüd wõõrandamise juures tasuandmise küsimus õhku rippuma jäetakse, siis ei ole see mitte eraomanduse kindlustamine, waid kindlustuse kaotamine.

Ma ei taha selle asja juures pikemalt peatada, teisel lugemisel kawatsen selle seaduse juures sisulisi parandusi teha.

M. Bock (saks.): Das vorliegende Projekt eines Agrargesetzes für das Peteschurgebiet ist — das muss anerkannt werden — viel besser als unser Agrargesetz und versetzt die Besitzer der dort zu enteigenden Ländereien in eine viel glücklichere Lage als unsere Gutsbesitzer. Man legt sich unwillkürlich die Frage vor, woher denn dieses kleine Ländchen, das zwischen zwei Staaten liegt, in denen sehr radikale Agrarreformen durchgeführt worden sind, so viel besser wegkommt? Einerseits — Ssowjet-Russland, wo den Gutsbesitzern ihr Land weggenommen und ihnen darauf noch die Köpfe abgeschlagen wurden, andererseits — Eesti, wo den Gutsbesitzern zwar die Köpfe nicht abgeschlagen wurden, ihnen aber ihr Eigentum restlos weggenommen wurde, ohne dass ihnen dafür ein Pfen-

nig gezahlt worden wäre, während für das enteignete Inventar eine Entschädigung in der Höhe von ungefähr 1% seines wahren Wertes gezahlt wurde. (A. Weiler (töer.): Aga mis ütleb Rathenau?) Ich habe mit Rathenau nicht gesprochen; vielleicht Sie, Herr Weiler? — An der geographischen Lage des Petschurgebiets kann es also nicht liegen, dass es in der Agrarfrage jetzt besser wegkommt. Ich kann mir diesen Umstand nur dadurch erklären, dass man auch hier im hohen Hause jetzt vernünftiger über diese Dinge zu denken beginnt. Die radikalsten Massnahmen unseres Agrargesetzes sollen im Petschurgebiet nicht wiederholt werden: erstens wird das Inventar nicht mitenteignet, wie dies bei uns der Fall war; zweitens werden nur Grundstücke über 75 Dessjatin enteignet, während bei uns auch eine Stelle von 3 Dessjatin der Enteignung unterlag, wenn sie zufällig einem Rittergutsbesitzer gehörte, ebenso wurden bei uns die kleinsten Rittergüter, mit einem Areal unter 75 Dessj., wie in der Nuckö und auf Oesel enteignet; drittens wurden die in den letzten Jahren von Gutsbesitzern vollzogenen Verkaufskontrakte anerkannt, was bei uns bekanntlich auch nicht der Fall war, obwohl hierunter natürlich weniger der Gutsbesitzer als der Bauer, der Erwerber, leidet. Das ist zweifellos ein grosser Fortschritt und den Leuten im Petschurgebiet ist es natürlich nur zu gönnen, dass sie nicht so zu leiden haben sollen wie wir. Aber ich persönlich bin doch gegen dieses Gesetzprojekt, denn ich möchte die dortige Bevölkerung vor den Agrarsatrapen bewahren, deren Willkür und Manipulation die Bauerschaft des Petschurgebiets in noch weit grösserem Masse hilflos preisgegeben sein würde als bei uns, wo immerhin das beaufsichtigende Auge der Zentralbehörden näher ist als in jenem entfernten Gebiet. Dazu kommt, dass dieses letztere viel zu arm und klein ist, um die grossen Kosten, welche die Schaffung des zur Durchführung des Gesetzprojekts notwendigen Beamtenapparats erfordern werden würde, tragen zu können. Wenn nun dort eine Agrarreform durchgeführt werden sollte, wäre es deshalb viel besser, wenn man einfach den Grossgrundbesitzern eine gewisse Frist für die Liquidation ihres Besitzes vorschreiben würde. Dadurch würden sowohl die grossen Kasten des Beamtenapparats wie die durch ihn

entstehende Korruption vermeiden, wie auch eine Liquidierung des Grossgrundbesitzes in normaler Weise und gehörige Arrondierung der neuen Parzellen garantiert werden.

Andererseits wiederholt auch das vorliegende Gesetzprojekt manchen der Fehler, von denen unser Agrargesetz krankt. Durch dieses sollte jedem Bürger die Möglichkeit gegeben werden, sich Kleingrundbesitz zu schaffen, nur nicht dem Gutsbesitzer, obwohl laut dem Grundgesetz alle Bürger des Staates vor dem Gesetz gleich sind. Hier im Petschurgebiet soll nun jeder Bürger das Recht auf 50 Dessjatin Nutzland erhalten, mit Ausnahme der Besitzer von mehr als 300 Dessjatin. Wo bleibt da die Gleichheit aller Bürger vor dem Gesetz? Die mittleren Grundbesitzer sollen 50 Dessjatin behalten können, die ehemals reicheren dagegen nicht. Uns ist immer erklärt worden, dass bei uns diese Ungleichheit aus politischen Gründen notwendig gewesen sei, um dem baltische-deutschen Grossgrundbesitz „dass Rückrat zu brechen“, womit aber wird sie im Petschurgebiet motiviert, wo ganz andere Verhältnisse herrschen und politische Gründe nicht in Betracht kommen? Hier soll einfach jeder, weil er eben früher mehr hatte, gar nichts mehr behalten dürfen!

M. Martna (sd.): Tahtsin paar sõna härra Kerem'i kõne peale wastata, et kui nüüd suurmaaomaniku käest maa ära wõetakse ja teisele antakse, et see veel mitte eraomanduse wõõrandamine ei ole. Wõetakse seda ühe maaomaniku käest ära, siis läheb ta nagu iseenesestki teisele eraomanduseks. Tähtis on see riigile ainult, kas maad haritakse wõi mitte. Mul oli wõimalik härra Kerem'ile, tagasisõidu ajal Riias. näidata, kuipalju lepikuid tarwitamata oli. Kas see ei ole mitte maa ja muld, mis sünniks üles juurida ja harida ja seda kasutada? (A. Jürman (pöl.): On antud, kuid ei tasu ennast ära.) Härra Jürman on agronoom ja tema teab muidugi seda paremini. Kuid mina arwan ikkagi, et lepiku all wiljakan dew muld on. Ma tahan teile midagi muud ütelda, härra Jürman ja ühtlasi härra Kerem. Soome maapäewal on praegu 2 seadust arutamisel, mis seda sama laadi on, kahtlen ainult, et teie rühm niisuguse mõistliku ettepaneku peale tuleb, nagu Soome põllutöominister wäikemaapidajate rühmast seaduse plaaniga on esinenud;

mille sisu wõi mõte on, et nendele inimestele kellel wähe maad, maad juurde antakse. (J. Hünerson (põl.): See on pahemal poolel wastuwõt-mata.) Tehke katset, kas pahempool kardab seda wastu wõtta, mis Kallio soowitab, et wäikse hütikese omanikud wähegi maad saaksid. Ja mul oleks wäga heameel seda siin kinni naelutada kui see seadus siin arutamisele tuleks, kas pahempool kardab wastuwõtmist. Minu arusaamise järele oleks niisugune seaduseelnõu wäga hea nendele wäikestele maaomanik- kudele, kellel maad ega kohta ei ole. See Soome maapäewaliikmete Kallio ja Pul-kise poolt esiletoodud seaduseelnõu ei oleks mitte eraomanduse haawamine wõi sotsialiseerimine. Asjata on maapoliitikat selles mõttes kahtlustada, et see eraoman-duse wõõrandamine ühiskonnal jalad alt ära lööks. Niisugune kartus on liiga warane ja enneaegne ja takistab meie põllu-maa wiljakaks tegemist.

A. Kerem (rhw.): Ma tahan siin weel paari märkusega esineda. Kui midagi wõõrandada, ja ei ole iseäralist aja-loolist põhjust, nagu siin oli meie maaseaduse andmises, siis wõõrandatakse maad tasu eest ehk mitte tasu eest. Praegune seadus jätab selle küsimuse lahtiseks.

Praegused suured talud on omal ajal ka metsadest rajatud. Omanikud on sagedasti külade käest lepinkuid maha raiunud ja üles juuritud ja seda põlluks teinud. Praegu wõib weel Petserimaal kohti leida, millede kohta öeldakse, et lepinkud on selle ehk teise küla ja kogukonna päralt.

Juhataja K. Wirma: Lõpusõna on komisjoni aruandjal.

Aruandja J. Zimmerman: Praegu ütles siin rkl. Bock, et see mitte õige ei olla, kui omanikkudelt, kelle kohad üle 300 tiinu suured, maa ära wõetakse. Sama küsimust arutas ka komisjon ja leidis, et neid maid ei ole mitte palju. Need maapidajad elawad ise wäljaspool ja peawad omadel kohtadel walit-sejaid ehk annawad maa pooletera peale wälja. Niisugune inimene ei ole mitte huwi-tatud põllutööst, seega ei ole õigus temale ka mitte nii suurt kohta jätta. Selle wastu on isikuid, kellel 75—100 tiinu põldu ja kes ise koha peal asuwad ning tööd tee-wad, maa peale enam õigustatud. Kuigi nad ise wabest tööd ei tee, siis nad juha-tawad ise majapidamist.

Panen ette seda seadust I lugemisel wastu wõtta.

(Juhataja hakkab abiesimees A. Kerem.)

Juhataja A. Kerem: Asun hääle-tamisele. (Hääletatakse.) Seadus on nähtawa enamusega I luge-misel wastu wõetud.

Riigikogu läheb XI päewakorra-punkti juurde tagasi.

**13. Koosolekute sea- Üldise kom-
dus — I lugemisel. misjoni aru-
andja A. Pal-
wadre:** Meie põhiseaduse § 18 on ette nähtud, et „kõigil Eesti kodanikkudel on õigus awalikku rahu rikkumata koosole-kuid pidada sõjariistadeta“. Seda õigust wõib sama paragrahwi järele piirata „ainult awaliku julgeoleku huwides“.

Selle kodanikkude õiguse teostamise wõimaldamiseks on Wabariigi Walitsuse poolt esitatud käesolew seadus.

Üheski õiguslikes riigis ei mõisteta koosolekute pidamise wabadust selles mõttes, et kodanikkudel absoluutne wabadus oleks takistamata ja karistamata koosolekuid pidada. Awaliku julgeoleku huwides on kitsendusi nii koosoleku koha, aja ja korra kui ka koosolekutel peeta-wate kõnede kohta. Awaliku julgeoleku järele walwajatel, politseil, on õigus tea-tawatel juhtumistel koosolekute pidamist takistada, kui koosolek näituseks, täna-watel liikumist takistab, on õigus koos-olekuid laiali ajada, nii juba tähendatud juhtumistel ja ka kui koosolekul wägi-waldsed kokkupõrkamised ette tulewad ja kõnelejaid wõetakse wastutusele kri-minaalkoodeksis ettenähtud süütegude kordasaatmisel.

Selles mõttes on ka esitatud seaduses teatawad kitsendused ette nähtud.

Koosolekute korraldamise ehk kokku-kutsumise korra suhtes on wõimalikud kaks lahendamise wiisi: 1) Koosoleku kokkukutsujad ei ole seotud mingisuguste wormitäitmise nõuetega.

Koosolekut wõib kokku kutsuda iga-üks, kus tahes, ilma et kellegile sellest ette teada anda pruugiks. Awaliku korra järele walwajad peawad aga hoolitsema, et koosoleku pidamine ise erimäärusi ei rikuks, et koosolekul karistamata süüte-gusid korda ei saadetaks. Sarnane kord on maksew Inglismaal. Koosolekutest ei

ole seal tarwis ametiwõimudele teatada. Kuid see ei tähenda, et politsei koosolekul ei wiibi. Politsei on seal, ta ajab koosoleku laiali, kui seda tänawatel peetakse ja sellega liikumist takistatakse, kui wägiwaldsed kokkupõrkamised esile tulewad ja kõnelejad wõetakse wastutusele, kui nad oma kõnedega mõne süüteo korda saadawad.

Sarnane kord nõuab walweorgaanidelt head järelwalwe korraldust ja teatawatel tingimistel ühes sellega ka suuremat ametnikkude koosseisu: Politsei peab iseennast informeerima peetawate koosolekute üle.

Teine wõimalik koosolekute korraldamise wiis on — et kawatsetawast koosolekust politseiwõimudele ette teatada tuleb. Iseenesest ei ole see koosolekute pidamise õiguse sisuline kitsendus, waid politsei järelwalwe kergendamine seadusliku korra kaitseks.

See on politsei informeerimine igaks juhtumiseks, et politsei tarbekorral wõiks neid abinõusid awaliku julgeoleku kaitseks tarwitusele wõtta, mis seadus lubab, ja kui koosoleku pidamine selleks teda õigustab.

Riigikogule esitatud seaduses leiawad aset mõlemad põhimõtted. § 11 p. 1 on ette nähtud koosolekud, mille korraldamiseks teadaandeid ei nõuta. Samuti wõib ilma ette teatamata pidada koosolekuid, mis § 19. ette nähtud.

Teistel juhtumistel nõutakse aga teadaannet. Ametiiku teadaande aset wõib täita ka awalik koosoleku wäljakuulutamise § 11 p. 2 ettenähtud korras.

Teadaandmise kord ei ole mitte raske. Seda wõib teha nii kirjalikult kui suusõnal, tempelmargi maksu ei nõuta ja kinise koosoleku korraldamise üle on kõigest 6 tundi ette tarwis teatada ja lahtise taewa all peetawate koosolekute üle 12 tundi.

Täielikult keelatud on koosolekuid pidada rööbasteedel ja lahtise taewa all kella 11 õhtul kella 6-ni hommikul. Luba on tarwis koosolekute pidamiseks lahtise taewa all § 4 p. 2 ettenähtud kohtades.

Üksikute seaduse paragrahwide kohta wõib lähemat seletust anda teisel lugemisel, kus ka parandusi teha wõimalik, kui neid kellegil esitada on.

Üldine komisjon on arwamisel, et esitatud seadus sisuliselt ja üldjoontes

koosolekute wabaduse nõuetele wastab ja komisjoni nimel panen ette teda esimesel lugemisel wastu wõtta.

Juhataja **A. Kerem**: Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Seadus on nähtawa enamusega I lugemisel wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

Sõna on aruandjal. (Hüüe: Aruandja ei ole siin!) Siis on sõna aruandjana komisjoni esimehel.

14. Seadus Eesti liitumise kohta üleilmlise postiliidu Madriidi konwentsioonidega — III lugemisel. Wälisasjade komisjoni aruandja **J. Laidoner** (loeb): Seadus Eesti liitumise kohta üleilmlise postiliidu Madriidi konwentsioonidega.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Laidoner** (loeb): § 1. Liituda üleilmlise postiliidu konwentsioonidega, mis 30. novembril 1920 a. Madriidis tehtud, mille algtekst Madriidis, Hispaania walitsuse arhiiwides, ja nimelt:

1) Peakonwentsiooniga — Convention Postale Universelle (Convention principale).

2) Kokkuleppega wäärtkirjade ja wäärtkastikeste wahetamise üle — Arrangement concernant l'échange des lettres et des boîtes avec valeur déclarée — ja

3) konwentsiooniga postpakkide wahetamise üle — Convention concernant l'échange des colis postaux.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) § 1 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Laidoner** (loeb): § 2. See seadus astub jõusse tema wastuwõtmisega.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) § 2 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Kodukorra § 80 alusel panen terve seaduse korruga hääletamisele. (Hääletatakse.) Seadus on nähtawa enamusega III lugemisel wastu wõetud.

Aruandja J. Laidoner: Teen ettepaneku seda seadust ilma redaktsiooni komisjoni andmata vastu wõtta, sest see on väga kiire postiwalitsuse korralduse mõttes ja teiseks on ta juba läbi waadatud, nii et seal mingisuguseid redaktsioonilisi wigu ei ole.

Juhataja A. Kerem: Ettepanek on tehtud see seadus ilma redaktsiooni komisjoni andmata vastu wõtta. Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega vastu wõetud. Sellega ka seadus vastu wõetud ilma redaktsioonikomisjoni andmata.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

15. Seadus rahwuswahelise oopiumi konwentsiooni kinnitamise kohta — III lugemisel. Wälisasjade komisjoni aruandja **O. Amberg** (loeb): Seadus rahwuswahelise oopiumi konwentsiooni kinnitamise kohta.

Juhataja A. Kerem: Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja O. Amberg (loeb): § 1. Rahwuswaheline oopiumi konwentsioon, tehtud Haagis 23. jaanuaril 1912 a. ühes lõpuprotokollidega 23. jaanuarist 1912 a., 9. juulist 1913 a. ja 25. juunist 1914 a. tunnustatakse kinnitatuks (ratifitseerituks).

Konwentsioon eestikeelse tõlkega awaldatakse alamjärgnewalt ühes käesolewa seadusega.

Juhataja A. Kerem: (Hääletatakse.) § 1 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja O. Amberg (loeb): § 2. See seadus astub jõusse tema wastuwõtmisega.

Juhataja A. Kerem: (Hääletatakse.) § 2 on nähtawa enamusega vastu wõetud. Kodukorra § 80 põhjal panen terve seaduse korruga hääletamisele. (Hääletatakse.) Seadus on nähtawa enamusega III lugemisel vastu wõetud.

Aruandja O. Amberg: Ma teen ettepaneku seda seadust ilma redaktsiooni komisjoni andmata vastu wõtta, kuid ka arwesse wõtta neid parandusi, mis on terwishoiu komisjoni poolt konwentsiooni tõlkes tehtud üksikute terminite kohta.

Juhataja A. Kerem: Ettepanek on tehtud seadust ilma redaktsiooni komisjoni andmata vastu wõtta arwesse wõttes parandusi konwentsiooni tõlkes. (Hääletatakse.) See seadus on nähtawa enamusega vastu wõetud ilma redaktsiooni komisjoni andmata.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

(Sekretääri kohale asub abisekretäär **W. Pezold**.)

16. Riigi statistika keskbüroo põhimäärus — II lugemisel. Üldise komisjoni aruandja **J. Bergman**: Kui see seadus 11. mail Riigikogus ette kantud sai, siis § 1. läbi arutades Riigikogu enamus leidis, et see paragrahw sel kujul mitte wastuwõetaw ei ole. Nimelt, et oleks tarwis, et riigi statistika keskbüroo kuuluks kellegi ministeeriumi alla ja selle küsimuse läbikaalumiseks ja wastawa paranduse tegemiseks otsustati seda paragrahwi üldisesse komisjoni tagasi anda. Üldine komisjon, seda paragrahwi arutades, läks selle põhimõttelise küsimuse juurde üle: kas on tingimata soowitaw, et riigi statistika keskbüroo kellegi üksiku ministeeriumi all oleks ja et büroo eest wastutab poliitiline minister. Selle küsimuse kohta otsustas üldine komisjon ilma ühegi hääle vastu seismata, et see mitte soowitaw ei ole, et statistika keskbüroo üksiku ministeeriumi juures oleks ja nimelt sel põhjusel, et ministeerium, kelle juurde keskbüroo üle wiidaks, saaks teda eriti oma ministeeriumi suhtes rohkem kasutama, kui see üldistele asjadele soowitaw oleks. Tuli küsimus: kas jääda juba olemasolewa redaktsiooni juurde wõi teda täiendada. Leiti tarwis olewat § 1 täiendada sellega, et riigi statistika keskbüroo allub riigisekretäärile ja seisab Riigiwanema walwe all. Sellega ühines ka walitsuse esitaja, kes üldise komisjoni koosolekul wiibis. § 1 on üldise komisjoni poolt sel kujul vastu wõetud, missugusel kujul ma ta ka Riigikogule ette kannan.

Siis tehti veel täiendus-parandus § 3 redaktsioonis. Riigikogule kord juba esitatud § 3. on öeldud, et riigi statistika keskbüroo tegewust juhib ja esitab teda juhataja. Komisjon leidis, et büroo tööde juhatamine üldiselt wõttes tähtsam on ja seega siis ka ainsaks büroo juhataja kohuseks peaks jääma, kuna aga büroo esitamise kohus sellele peaks jääma, kellele see määratud oleks. Sellepärast kustutas üldine komisjon § 3 need sõnad maha: „ja esitab“, nii et ka selles on wäike muudatus ette wõetud.

See oleks kõik, mis mul üldise komisjoni nimel käesolewa seaduseelnõu muutmise kohta üldises komisjonis ütelda on. Muudetud kujul kannan selle seaduseelnõu Riigikogule ette: „§ 1. Riigi statistika keskbüroo asub riigikantselei juures, allub riigisekretäärile ja seisab Riigiwanema walwe all.“

M. Martna (sd.): Minu minewakordsetest sõnadest on nii aru saadud, nagu oleks mina soowinud, et riigi statistika keskbüroo alluks töö- hoolekandeministeeriumile. See ei olnud mitte minu mõte. Ma olen isiklikult sellega täiesti nõus, et statistika keskbüroo allub riigisekretäärile ja seisab Riigiwanema walwe all. Kui ma töö- hoolekandeministeeriumi nimetasin, siis selles mõttes, et minu arwamise järele sotsiaal statistika töö- hoolekandeministeeriumi hoolel paremini saaks tehtud kui keskbüroos. Igatahes ei mõtelnud ma sellega mitte, et keskbüroo peaks töö- hoolekandeministeeriumile alluma.

Juhataja A. Kerem: Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) § 1 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja J. Bergman (loeb): § 2. Riigi statistika keskbüroo ülesandeks on:

1) üleriikline statistika korraldamine:

I. Demograafia alal:

- a) rahwaarw ja liikumine,
- b) rahwa terwishoid,
- c) rahwa haridus,
- d) rahwa kõlblus,
- e) rahwa hoolekanne.

II. Põllumajanduse alal:

- a) pinnaalade statistika,
- b) kultuuri seisude statistika,
- c) saakide statistika,
- d) loomade statistika.

III. Üldmajanduse alal:

- a) tööstuse statistika,
- b) töö statistika,
- c) wälis- ja sisekaubanduse statistika,
- d) hindade liikumise statistika,
- e) rahanduse statistika,
- g) side ja liikumise statistika.

2) Üldriikliste rahwa, tööstuse, põllumajandusliste j. t. tsensuste toimepanemine ja materjaalide läbitöötamine.

3) Riigi- ja omawalitsuse asutuste statistiliste tööde ühtlustamine, metodoloogiline instrueerimine ja kontroll ning üldtöökawade kinnitamine.

4) Läbitöötatud statistiliste andmete trükis awaldamine.

5) Rahwuswahelistest statistika organisatsioonidest ja konverentsidest osawõtmine Wabariigi Walitsuse ülesandel.

6) Wabariigi Walitsuse loaga statistiliste konverentside ja kongresside korraldamine.

Juhataja A. Kerem: Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) § 2 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja J. Bergman: Nagu juba ütlesin, kannan § 3 uuel, komisjoni poolt wastu wõetud kujul, ette: „§ 3. Riigi statistika keskbüroo tegewust juhatab keskbüroo juhataja, kelle määrab ametisse ja wabastab ametist Wabariigi Walitsus riigisekretääri ettepanekul. Samas korras määratakse ametisse ja wabastatakse ametist keskbüroo juhataja abi.“

Juhataja A. Kerem: Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) § 3 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja J. Bergman (loeb): § 4. Riigi statistika keskbüroo koosseisus kindlaksmääratud kohtadele määrab ametnikka ametisse ja wabastab neid ametist statistika keskbüroo juhataja, peale osakonna juhatajate, keda määrab ametisse riigisekretäär riigi statistika keskbüroo juhataja ettepanekul.

Juhataja A. Kerem: Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) § 4 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja J. Bergman (loeb): § 5. Riigi- ja omawalitsuse asutuste statistika üldkawade läbiwaatamiseks ning

põhimõttelise tähendusega statistiliste küsimuste arutamiseks moodustatakse riigi statistika keskbüroo juures statistika nõukogu.

Juhataja **A. Kerem**: Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) § 5 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **J. Bergman** (loeb): § 6. Statistika nõukogu liigeteks on: a) riigi statistika keskbüroo juhataja, abi-juhataja ja osakondade juhatajad ning kaks esitajat linna- ja maakonnawalitsuste poolt;

b) Riigikogu poolt kolm esitajat;

d) ministeeriumide ja riigikontrolli poolt igauhest üks esitaja ja

e) Tartu ülikooli poolt üks esitaja.

Märkus. Statistika nõukogul on koopteerimise õigus. Koopteeritud liigete arv ei wõi tõusta üle poole käesolewas põhimääruses ettenähtud statistika nõukoguliigete arwust.

Juhataja **A. Kerem**: Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) § 6 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **J. Bergman** (loeb): § 7. Statistika nõukogu esimeheks on riigi statistika keskbüroo juhataja. Esimehe asetäitja walib statistika nõukogu ise oma liigete hulgast, statistika nõukogu sekretääri kohuseid täidab riigi statistika keskbüroo kantselei juhataja.

Juhataja **A. Kerem**: Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) § 7 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **J. Bergman** (loeb): § 8. Statistika nõukogu kutsub kokku esimees, vähemalt kord aastas.

Juhataja **A. Kerem**: Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) § 8 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **J. Bergman** (loeb): § 9. Riigi statistika keskbüroo wõib otsekohesesse läbikäimisse astuda kõigi riigi- ja omawalitsuse asutustega ja eraisikutega; Wabariigi Walitsusega ja Riigikogu juhatuses, aga ainult riigisekretääri kaudu.

Juhataja **A. Kerem**: Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) § 9 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **J. Bergman** (loeb): § 10. Riigi statistika keskbüroo wõib oma töökawa läbiwiimiseks statistiliste andmete kogumise piirkonda agente määrata ning riigi- ja omawalitsuse asutuste juurde tarbekorral ametnikka komandeerida.

Juhataja **A. Kerem**: Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) § 10 on nähtawa enamusega vastu wõetud. Sellega on ka seadus II lugemisel vastu wõetud.

(Sekretääri kohale asub abisekretäär **J. Bergman**.)

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

Sõna on haridusministril korra kohta.

17. Awalikkude üldharidusliste keskkoolide seadus. Haridusminister **H. Bauer**: Et see päewakorra-punkt tähtsat küsimust käsitab, et Wabariigi Walitsuse poolt esitatud seaduseelnõus komisjon õige palju muudatusi teinud ja et materjaal walitsuse liigetele eile õhtul osalt ka weel täna hommikul kätte saadetud, siis ei ole walitsusel wõimalust olnud seaduse kohta seisukohta wõtta, mispärast ettepaneku teen seda päewakorra-punkti täna päewakorrast ära wõtta.

Juhataja **A. Kerem**: Haridusministri poolt on ettepanek tehtud seda päewakorra-punkti päewakorrast ära wõtta. Sõnasoowijaid selle ettepaneku kohta ei ole. Panen ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Ettepanek on vastu wõetud.

Järgmiste päewakorra-punktide aruandja ei ole siin. Riigikogu päewakord on läbi. Sõna on rkl. Wirma'l.

18. Järgmise koosoleku määramine. **K. Wirma** (sd.): Täna pärastlõunane koosolek oleks warajane, sest Riigikogu oli sunnitud aruandjate puudumisel mõned päewakorra-punktid päewakorrast ära wõtma, mõned on komisjoni antud; ka teisele lugemisele ei saa seadusi wõtta, sest esimese ja teise

lugemise wahel on kodukorras teataw waheaeg ette nähtud ja ainult erakorralise otsusega wõiks Riigikogu need seadused ilma waheajata arutamisele wõtta. See ei oleks aga mitte otstarbekohane. Sellenärast teen ettenaneku täna pärastlõunane koosolek ära jätta, järgmise koosoleku määramine juhatuse hooleks jätta, eeldades, et koosolek teispäewal kell 5 p. l. oleks.

Juhataja **A. Kerem**: Rkl. Wirma poolt on ettepanek tehtud täna pärastlõunane koosolek ära jätta ja järgmise koosoleku määramine juhatuse hooleks jätta. Selle ettepaneku kohta sõna ei soowita, ettepaneku wastu ei waielda. L o e n ettepaneku wastu wõet u k s.

Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 12 päewal.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu esimees **Joh. Kukk**.

Abiesimees **A. Kerem**.

Abiesimees **K. Wirma**.

Abisekretäär **J. Bergman**.

Abisekretäär **W. Pezold**.

